

Varlıkların Kötüye Kullanımı ve Finansal Raporlamada Hile Göstergeleri: Örnek Olay Analizi*

Musa ÖZÇELİK¹

Ganite KURT²

Özet

Bir örgütte hile meydana geldiğinin veya gelebilecek olacağıın sinyalinin veren göstergeler vardır. Bu göstergelere hile göstergeleri denmektedir. Hile göstergelerini hile meydana gelmeden önce veya meydana geldikten sonra zarar büyümeden tespit etmek hile kaynaklı kayıpları azaltacaktır. Bu çalışmada SAS No: 99 ve ISA Madde 240'da yer alan varlıkların kötüye kullanımı ve finansal tablo hileleri için belirlenen hile göstergeleri özgün bir gruplandırma ile verilmiş ve örnek olay incelemesi yapılmıştır. Gruplandırma sonucunda hile göstergeleri hileden önce ve hileden sonra olmak üzere iki temel gruba ayrılmıştır. Hileden önceki göstergeler baskı, fırsat ve haklı gösterme olmak üzere üç grupta sunulurken, literatürden farklı olarak hileden sonraki göstergeler ise gizleme, çatışma ve değişim olmak üzere üç ayrı grup halinde sunulmuştur. Bir hile meydana geldikten sonra hileyi gizlemeye yönelik davranışlar olduğu gibi bir takım değişimler ve çatışmalarda çıkabilmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankada yaşanan örnek olaylar incelenerek hile meydana gelmeden önce ve meydana geldikten sonra ortaya çıkan uyarı işaretleri tespit edilmiş ve literatüre 11 adet yeni hile göstergesi kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Uyarı İşaretleri, Kırmızı Bayraklar, Bankacılık

Misappropriation of Assets and Fraud Indicators in Financial Reporting: A Case Study

Abstract

There are indicators signaling that fraud has occurred or may occur in an organization. These are called as fraud indicators. Identifying the fraud indicators in advance of the damage grows before or after fraud occurs will reduce losses caused by fraud. In this study, the misappropriation of assets in SAS No: 99 and ISA Article 240 and fraud indicators determined for financial statements frauds are presented with an authentic grouping, and it has been conducted a case study. As a result of grouping, fraud indicators are divided into two main groups as before and after fraud. While the indicators before fraud are presented in three groups as pressure, opportunity, and rationalization; unlike the literature, the indicators after fraud are presented in three separate groups as concealing, conflict, and variation. There might occur some changes and conflicts, as well as the behaviors aimed at concealing the fraud after fraud occurs. The examples of events that occurred in a bank operating in Turkey have been examined and the warning signs appeared before and after the occurrence of fraud have been identified and it has brought 11 new fraud indicators into the literature.

Keywords: Audit, Warning Signs, Red Flags, Banking

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Geliş Tarihi / Submitted: 7.6.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 21.7.2021

*Bu çalışma 01-03 Ekim 2020 tarihinde düzenlenen "1st International Audit and Assurance Services (Online) Symposium"da özet bildiri olarak sunulan çalışmanın tamamlanmış halidir.

¹Sorumlu Yazar, Arş. Gör., Tarsus Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, Mersin/Türkiye, musaozcelik@tarsus.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2175-3605

²Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Finans ve Bankacılık Bölümü, Ankara/Türkiye, ganitekurt@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6438-2501

Atf (Citation): Özcelik, M., ve Kurt, G. (2021). Varlıkların kötüye kullanımı ve finansal raporlamada hile göstergeleri: örnek olay analizi. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi* 1(1), 1-21.

1. GİRİŞ

Varlıkların kötüye kullanımında ve finansal raporlamada hileleri çok geç olmadan önlemeye veya ortaya çıkarmaya yardımcı olan uyarı işaretleri vardır (Dzamba, 2004: 12). Uyarı işaretleri, hile olasılığını gösteren önemli kanıt parçaları olup (Green ve Calderon, 1996) önlem almanız gerektiğini bildiren kırmızı bir bayraktır. Önemine bağlı olarak uyarı işaretleri, hilenin meydana gelme olasılığı nedeniyle, bir şirketin daha derinlemesine araştırılması gerektiğini gösteren bir işaret olarak düşünülebilir.

Denetçiler, şirketlerin birçok bilgisine erişebilen ve daha fazla uyarı işareti sağlayabilen kişilerdir. Dış denetçiler denetimlerinde, finansal raporlama hilelerine odaklanma eğilimindedir, iç denetçiler ise varlıkların kötüye kullanılması da dâhil olmak üzere daha çeşitli hileler ile ilgilenmektedir (Chadwick, 2000). Ancak birçok şirket bağımsız denetimden geçmemekte veya iç kontrol mekanizmaları bulunmamaktadır. Her iki durumda da, finansal tablo kullanıcıları (vergi otoritesi, yatırımcılar, bankalar, denetçiler, yönetim vb.) hile veya hile olasılığını gösteren işaretlere dikkat etmelidir (Koornhof ve Du Plessis, 2000). KPMG (2013)'ye göre, vakaların % 21'inde bir hilenin meydana gelebileceğine dair açık uyarı işaretleri vardır. Dolayısıyla bu uyarı işaretlerini önceden görüp tedbir almak olası hileleri engelleyerek finansal kayıpların önüne geçecektir. Ancak çok sayıda uyarı işareti olmasına rağmen, uygulamada hileyi tespit etmenin kolay olmadığı kabul edilmelidir. Finansal tablolarda hilelerin % 42'si meydana geldikten sonra (çoğunlukla çalışanlardan, müşterilerden veya anonim kişilerden), % 16 şirket yönetiminin kontrolleri sonucunda, % 14'ü iç kontrol yoluyla, % 3'ü bağımsız denetim yoluyla ve geri kalan % 25 ise şans eseri tespit edilmektedir (Olcina, 2016).

Bu çalışmada varlıkların kötüye kullanımında ve finansal raporlamada hilelerin hangi koşullarda ortaya çıkabileceği ve işaretlerinin neler olduğuna değinilecektir. SAS No: 99 ve ISA Madde 240'da yer alan uyarı işaretleri Tablo 1'de görüldüğü gibi özgün bir sınıflandırma ile çalışmada sunulmuştur. Ayrıca Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankada yaşanan örnek olaylar incelenerek hile meydana gelmeden önce ve meydana geldikten sonra ortaya çıkan uyarı işaretleri tespit edilmiştir.

2. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN LİTERATÜR

2.1. Hile Nedir?

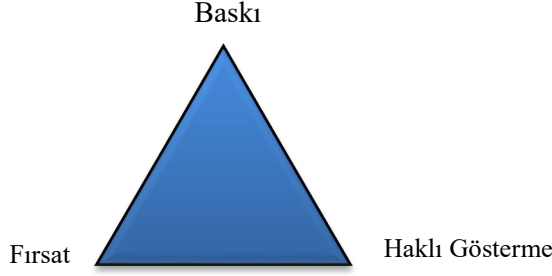
Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), Uluslararası Denetim Standardı (ISA) 240'da hileyi, “yönetim, çalışanlar veya yönetimden sorumlu olanlar arasında bir veya daha fazla kişi tarafından kasıtlı bir eylem” olarak tanımlamaktadır (IFAC, 2009). PwC (2009)'nin küresel ekonomik suç araştırması, tüm firmaların neredeyse üçte birinin (% 30) son on iki ay içinde ekonomik suçla karşı karşıya olduğunu ve bu suçların iş ve toplum için büyük kayıplara neden olduğunu bildirmiştir. 99 sayılı Denetim Standartları Beyanı (SAS) (AICPA, 2002) ve Uluslararası Denetim Standartları (ISA) 240 (IFAC, 2009) gibi mevcut denetim standartları, finansal tabloların değerlendirilmesinde hileleri, hileli finansal raporlama ve varlıkların kötüye kullanılması olarak iki ayrı kategoriye ayırmıştır.

Şirket gelirlerinin yıllık % 6'sının çalışanlar tarafından yapılan dolandırıcılık sonucu kaybedildiği tahmin edilmektedir (Holtfreter, 2004). Bu dolandırıcılıkların büyük bir çoğunluğu varlıkların kötüye kullanımı ile ilgilidir (KPMG, 2004). ACFE (2018) tarafından yapılan ve 2.690 vakanın incelendiği bir çalışmada adet olarak büyük bir kısmının (%89) varlıkların kötüye kullanılması olarak gerçekleştiği, diğer taraftan finansal raporlama hilelerinin adet olarak daha az olsa da gerçekleşen vakaların parasal boyutunun varlıkların kötüye kullanımından kaynaklanan kayıplardan daha çok olduğu görülmüştür.

2.2. Hile Üçgeni

1950'lerde ünlü bir kriminoloji uzmanı Cressey (1950), “Hile Üçgeni Teorisi” olarak bilinen bir kavram ortaya koymuştur. Teori, insanların neden hile yaptıklarıyla ilgili bir açıklama sağlamak için geliştirilmiştir. Bir hile söz konusu olduğunda, baskı, fırsat ve haklı gösterme olmak üzere üç temel kavramın mevcut olduğu söylenmiştir. Baskı, muhtemel hile yapacak kişinin mali, iş veya kişisel baskılarla karşı karşıya kaldığı bir durumdur. Baskı altında olan kişiler sorunlarını çözmek için kısa vadeli seçenekler ararlar ve çoğu durumda dolandırıcılık olası bir alternatif çözümdür. Diğer bir kavram ise hile yapma fırsattır. Bu tür bir fırsat, şirketin iç kontrol sisteminin veya

organizasyonel yapısının zayıf olduğu durumlarda, hile yapan kişilere şirket tarafından verilen güven biçiminde olabilir. Haklı gösterme ise etik kuralların olmaması ve şirket/çalışan menfaati için yapıldığı düşünülen durumlarda ortaya çıkmaktadır. Şekil 1 teoriyi göstermektedir.

Şekil 1. Hile Üçgeni Teorisi

Bu hile üçgeni teorisi üç risk kategorisini tanımlar ve hilenin meydana gelmesinde kilit koşullar olarak görülür. Bu kilit koşulların oluşması hileye zemin hazırlamakta ve hile yapmayı gerektirecek sebeplerinde oluşması ile hile gerçekleşmektedir.

2004 yılında yapılan bir çalışmada, Wolfe ve Hermanson (2004), Cressey'nin önceki çalışmasını tamamlamak için üçgene başka bir hile boyutu olarak yeteneği eklemişler ve orijinal Hile Üçgeni, Hile Elması Teorisi olarak yeniden adlandırmıştır. Yetenek, sahtekârın kişisel özelliklerini tasvir eder. Teorik olarak, eğer dolandırıcı zorlayıcı, kendine güvenen ve doğrudan karar verme yetkisine sahipse hilenin yapılması daha kolay olacaktır.

Robertson'a (2000) göre finansal raporlama hileleri başlıca şu sebeplerle yapılmaktadır:

- Şirketin amaç ve hedeflerine ulaşmak
- Finansman sözleşmelerine uygunluğu göstermek
- Performansla ilgili primler almak
- Mevcut finansmanla ilgili daha uygun şartlar edinmek veya yeni finansman bulmak
- Hisse satışı yoluyla yatırım çekmek
- Hisse başına gerçekçi olmayan artan kazançları açıklayabilmek
- Olumsuz piyasa algısını ortadan kaldırmak

2.3. Uyarı İşaretleri (Kırmızı Bayraklar)

Geçmişte yaşanan hile ve manipülasyonlar incelendiğinde birçoğunun benzer semptomlar gösterdiği görülmektedir. Finansal tablolarda hileler uyarı işareti (kırmızı bayrak) denilen bazı belirti ve sinyallerden sonra meydana gelir (Dzamba, 2004: 12). ACFE (2014) tarafından araştırılan 1.483 dolandırıcılık vakasının % 92'sinin (kırmızı bayraklar) uyarı işareti sergilediğini belirtilmiştir. Uyarı işaretlerinin olması hile yapıldığının kesin bir göstergesi olmasa da (Elliot ve Willingham, 1980: 8) bu göstergelere uygun bir şekilde odaklanmak, finansal tablo hilelerine neden olan temel faktörlerin keşfedilmesine yardımcı olabilir (Krambia-Kapardis, Christodoulou, ve Agathocleous, 2010). Denetim süreçlerinde de hilenin ortaya çıkarılmasında uyarı işaretleri önemli bir araç olarak görülmektedir (Pincus, 1989). SAS No: 99 ve ISA 240 standartları uyarı işaretleri için en önemli kaynaklardır.

Uyarı işaretleri Tablo 1'de gösterildiği gibi davranışsal, sektörel, hile yapılmadan önce ve hile yapıldıktan sonra olmak üzere 4 ana gruba ayrılmıştır. Davranışsal ve sektörel uyarı işaretleri hile yapanlarda görülen genel özellikleri gösterir.

Hile Yapılmadan Önce: Bunlar, hilenin meydana gelme olasılığını artıran ve genellikle hile üçgeninde yer alan baskı, fırsat ve haklı gösterme unsurları ile alakalıdır. Örneğin, başarıyı ödüllendiren bir yönetim anlayışıyla

çalışan işletmede sonuçları manipüle etmek için güçlü bir baskı vardır. Bu şirkette iç kontrol mekanizmaları eksikse hile yapılma ihtimali yüksektir.

Hile Yapıldıktan Sonra: Hile yapıldıktan sonra, uyarı işaretleri çoğunlukla niceldir ve hesaplarda algılanabilir. Hile sonrasında gizleme ve çatışma davranışları sergilendiği gibi kişi veya örgütte değişimlerde meydana gelebilir. Davranışsal değişiklikler, analitik anormallikler ve farklı gruplar arasında çeşitli çatışmalar örnek olarak gösterilebilir. Nicel göstergeler haricinde maaşlarıyla tutarlı olmayan çok lüks bir yaşam tarzına sahip yöneticiler veya çalışanlar gibi nitel göstergeler de vardır.

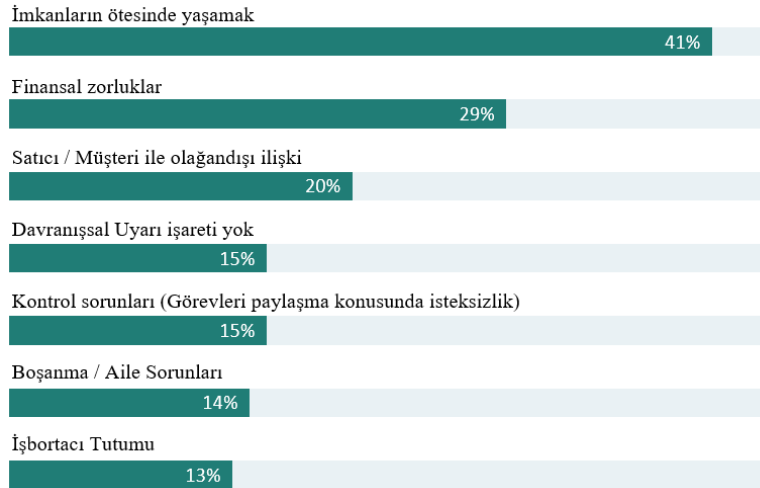
Tablo 1. Uyarı İşareti (Kırmızı Bayrak) Grupları

Uyarı İşaretleri			
Davranışsal	Kişisel özellikler.		
Sektörel	İçinde bulunulan sektöre ait özel durumlar.		
Hile Yapılmadan Önce	Neden		
	Baskı	Fırsat	Haklı Gösterme
	Kişi veya örgütü hile yapmaya zorlayan durumlar.	Kişi veya örgüte hile yapma imkanı veren durumlar.	Etik olmayan davranışlar.
Hile Yapıldıktan Sonra	Sonuç		
	Gizleme	Çatışma	Değişim
	Yapılan hilenin ortaya çıkmaması için bilgi kaçırmama.	Örgüt içi farklı birimler arasında veya örgüt ile diğer kuruluşlar arasındaki anlaşmazlıklar.	Davranışta, finansal ve finansal olmayan oranlardaki anormal değişimler.

Kaynak: SAS No: 99 ve ISA 240'da yer alan uyarı işaretlerine göre tarafımızca oluşturulmuştur.

2.3.1. Davranışsal (Kişisel) Uyarı İşaretleri

Genellikle çalışanlar tarafından yapılan hileler örgüte zarar verirken çalışanın kendi menfaatindedir ve varlıkların kötüye kullanılması olarak sonuçlanır. Bu tür bir hilede bazı davranışsal uyarı işaretleri ortaya çıkar. ACFE (2018: 45)'ye göre, en yoğun davranışsal uyarı işaretleri Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. En Yoğun Karşılaşılan Davranışsal Uyarı İşaretleri

Kaynak: (ACFE, 2018: 45)

Diğer davranışsal uyarı işaretleri ise sınırlılık, şüphencilik veya savunmasızlık, bağımlılık sorunları, yetersiz ücret konusunda şikayetçi tavırlar, kuruluş içinden aşırı baskı, sosyal izolasyon, geçmişteki yasal sorunlar, izne ayrılmayı reddetme, istihdamla ilgili geçmiş sorunlar, yetki eksikliğinden şikayetçi davranışlar, başarı için aşırı aile / akran baskısı, yaşam koşullarında istikrarsızlık olarak karşımıza çıkmaktadır (ACFE, 2018: 45).

KPMG'nin (2016) 81 ülkede 750 hile yapan kişi üzerinde yaptığı analiz sonuçlarına göre hile yapanlar;

- 36-55 yaşları arasında (%69),
- Çoğunluğu erkek (%83) olmakla birlikte artan oranda kadın,
- Kurumun kendi çalışanı (%65),
- Yönetici veya müdür düzeyinde pozisyona sahip (%35),
- Kurumda en az altı yıl çalışmış (%38),
- Otokratik (%18) (Hile yapmak üç kat daha kolaydır.),
- Kendilerini örgütlerinde saygın olarak tanımlar,
- Hileyi başkaları üzerinden yürütür (%62),
- Hileyi kişisel kazanç için (%60), açgözlülüğünden (%36) ve haklı gördüğünden (%27) yapar.

Yukarıda belirtilen davranışsal (kişisel) uyarı işaretleri hile yapanlarda sık rastlanan kişisel özellikler veya davranışlardır. Bu uyarı işaretlerinin mevcut olması hile yapılacağı anlamına gelmeyip hile yapılma ihtimalini artıran unsurlardır.

2.3.2. Sektörel Uyarı İşaretleri

Varlıkların kötüye kullanımı ve finansal tablolarda hile için daha eğilimli sektörler ve ülkeler vardır. Şirketin bu sektör ve ülkelerde faaliyet göstermesi öncül uyarı işaretleri olup daha derinlemesine araştırma gerektirir. Sektörel uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009; Amat, 2019):

- Azalan kar marjları ile birlikte rekabetin yoğun olduğu sektörde faaliyet göstermek.
- Küçülme ve durgunluğun yaşandığı sektörde faaliyet göstermek.
- Teknoloji, ürün eskimesi veya faiz oranları gibi hızlı değişikliklere karşı yüksek hassasiyeti olan şirketler.
- Müşteri talebinde önemli düşüşler ve sektörde veya genel ekonomide artan iş başarısızlıkları.
- Yeni yasal düzenlemeler veya yasal düzenleme gereksinimleri.
- Fiyatların üretilen veya tahmin edilen sonuçlara göre belirlendiği sektörlerde (elektrik, gaz, otoyollar vb.) faaliyet göstermek.
- Kayıpları karşılamak için şirketin devletten sübvansiyon alması.
- Sahtecilik (vergi cennetleri vb.) için daha elverişli ülkelerde faaliyet göstermek.
- Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ'ler) ve aile şirketleri (Bu şirketlerde daha az vergi ödemek için düşük kâr elde etme konusunda daha yüksek bir istek olabilir. Bazen hile, azınlık hissedarlardan şirketin gerçek durumunu gizlemek içinde yapılır).
- Borsada işlem gören şirketler (Kârın yüksek olması için daha fazla baskının olduğu şirketlerdir).

2.3.3. Hile Yapılmadan Önceki Uyarı İşaretleri

Hile yapılmadan önce bir takım uyarı işaretleri vardır. Bu işaretler daha çok nitel işaretleridir. Hile yapılmadan önceki uyarı işaretleri hile üçgeninde belirtilen üç temel kategori altında değerlendirilecektir. Bunlar:

- Baskı
- Fırsat
- Haklı Gösterme

Bu geniş risk kategorilerinin her birinde, bir şirket içinde birçok farklı ve spesifik potansiyel kırmızı bayrak görülebilir. Bu uyarı işaretleri genel olarak organizasyonel uyarı işaretleri olup erken algılanması, olası hilelerin önüne geçebilir.

2.3.3.1. Baskı

Şirketin gerçekte olduğundan daha iyi bir performansta görünmesini isteyen yöneticiler ve çalışanlar olabileceği gibi şirketin gerçekte olduğundan daha kötü durumda göstermek isteyen yönetici ve çalışanlar olabilir. Şirketi gerçekte olduğundan daha kötü durumda göstermek istenmesinin sebepleri şunlardır (Amat, 2019):

- Daha az vergi ödemek.
- Ödenen temettüleri azaltmak.
- Yönetim kurulunda veya yönetim ekibinde yapılan bir değişiklikten sonra, sorunları önceki yönetime atfetmek.
- Pay sahipleri veya yönetim kurulu üyeleri arasındaki çıkar çatışmaları.
- Halka açık şirketlerde payını artıracak yöneticilerin hisse değerini düşürme isteği.

Her iki durumda da yönetim ve personel üzerinde hile yapma baskısı oluşmaktadır. Baskı faktöründen kaynaklanan finansal tablolarda hile yapıldığına dair uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Finansal istikrar veya kârlılığın tehdit altında olduğu durumlar.
- İflas ve haciz ile sonuçlanabilecek işletme zararları.
- Yönetimin üçüncü tarafların gereksinimlerini veya beklentilerini karşılaması için baskılar.
- Aşırı derecede iyimser algı için yönetimin oluşturduğu beklentiler dâhil olmak üzere, yatırım analistlerinin, kurumsal yatırımcıların, önemli alacaklıların veya diğer kişilerin gerçekçi olmayan kârlılık beklentileri.
- Rekabete devam edebilmek için ek borç veya öz kaynak finansmanı ihtiyacı.
- Borsaya kote olma gereksinimlerini, borç geri ödemelerini veya diğer borç sözleşmesi gereksinimlerini karşılamada zayıflık.
- Kötü finansal sonuçları raporlamanın işletme birleşmeleri veya sözleşmeler üzerinde algılanan veya gerçek olumsuz etkileri.
- İşletmedeki önemli finansal çıkarlar. (Örn. yakın bir tarihte satılacak veya halka arz olacak şirket. Bu durumlarda, satıcılar satış fiyatını yükselten daha iyi bir imaj sunmakla ilgilenebilirler.)
- Tazminatlarının önemli bölümleri (örneğin, primler, hisse senedi opsiyonları ve kazanç düzenlemeleri) hisse senedi fiyatı, faaliyet sonuçları, finansal pozisyon veya nakit akışı için saldırgan hedeflere ulaşılmaya bağlı olması.
- İşletme borçlarına kişisel kefaletler.
- Yönetim veya işletme personeli üzerinde, satış veya kârlılık teşvik hedefleri de dahil olmak üzere, yönetişim veya yönetimden sorumlu olanların belirlediği finansal hedeflere ulaşmaları için aşırı baskı.

Baskı faktöründen kaynaklanan işletme varlıklarının kötüye kullanıldığına dair uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Yönetim veya çalışanların yüksek tutarlı kişisel finansal yükümlülükleri ve nakit ve diğer varlıklara kolay erişimi.
- Bilinen veya beklenen gelecekteki çalışan işten çıkarmaları.
- İşten çıkarılmamak veya terfi almak için gerçekçi olmayan hedef veya ciro rakamlarına ulaşmaya yönelik baskı uygulayan şirket.
- Çalışanların maaş veya yan hak planlarında yakın zamanda yapılan veya beklenen değişiklikler.
- Başarı karşılığında yüksek promosyonlar, maaş veya diğer ödüller.

2.3.3.2. Fırsat

İç Kontrol ve Denetim Zayıflıkları: Son zamanlarda yaşanan kurumsal çöküşler ile birlikte, şirketler kurumsal yönetime odaklanmış ve iç kontrol, yönetim sürecinin önemli bir parçası haline gelmiştir (Gramling ve Ramamoorti, 2003). İç kontrol fonksiyonu, şirketlere değer katmaktadır (Carey, Simnett, ve Tanewski, 2000; Carcello, Hermanson, ve Raghunandan, 2005) ve dış denetçiler tarafından tespit edilen hataları azaltan önemli bir fonksiyondur (Wallace ve Kreutzfeldt, 1991). İç denetçilerin dış denetime yaptıkları katkı denetim komitesinin bağımsızlığı, yetkinliği, personel deneyimi ve ulaşılabilirliği ile yakından ilgilidir (Zain, Subramaniam, ve Stewart, 2006).

KPMG'ye (2016) göre, dolandırıcılıkların % 61'i düşük iç kontrole sahip şirketlerde görülür. Bir şirkette iç kontrol veya denetim mekanizmasının olmaması hile için bir fırsat oluşturur. Uluslararası standartlara göre (AICPA, 2002; IFAC, 2009) finansal raporlama hilelerine yol açabilecek iç kontrol ve denetim ile ilgili uyarı işaretleri şunlardır:

- İç kontroldeki önemli eksiklikleri veya zayıflıkları içeren durumlar dâhil, etkisiz muhasebe ve bilgi sistemleri denetimi veya iç kontrol mekanizmasının olmaması.
- Kilit pozisyonlarda bulunan muhasebe, iç denetim veya bilgi teknolojisi personelinin sık değişimi veya etkin olmaması.
- Ara dönem finansal raporlama üzerindeki kontrol eksikliği.

İç kontrol şirketleri iç suç davranışlarından korumak için önemli bir yönetim aracı olarak görülmektedir (Nestor, 2004). Varlıklar çalışanlar veya yabancılar tarafından kötüye kullanıldığında iç denetimin hile tespitinde hayati bir araç olduğunu ileri sürülmektedir (Luehlfing, Daily, Phillips Jr, ve Smith, 2003; Marden ve Edwards, 2005; Belloli, 2006). İç kontrol fonksiyonuna sahip kuruluşların, varlıkların kötüye kullanılması yoluyla hileleri tespit etmede iç kontrol fonksiyonuna sahip olmayan kuruluşlardan daha fazla başarılı olduğu görülmektedir (Coram, Ferguson, ve Moroney, 2008).

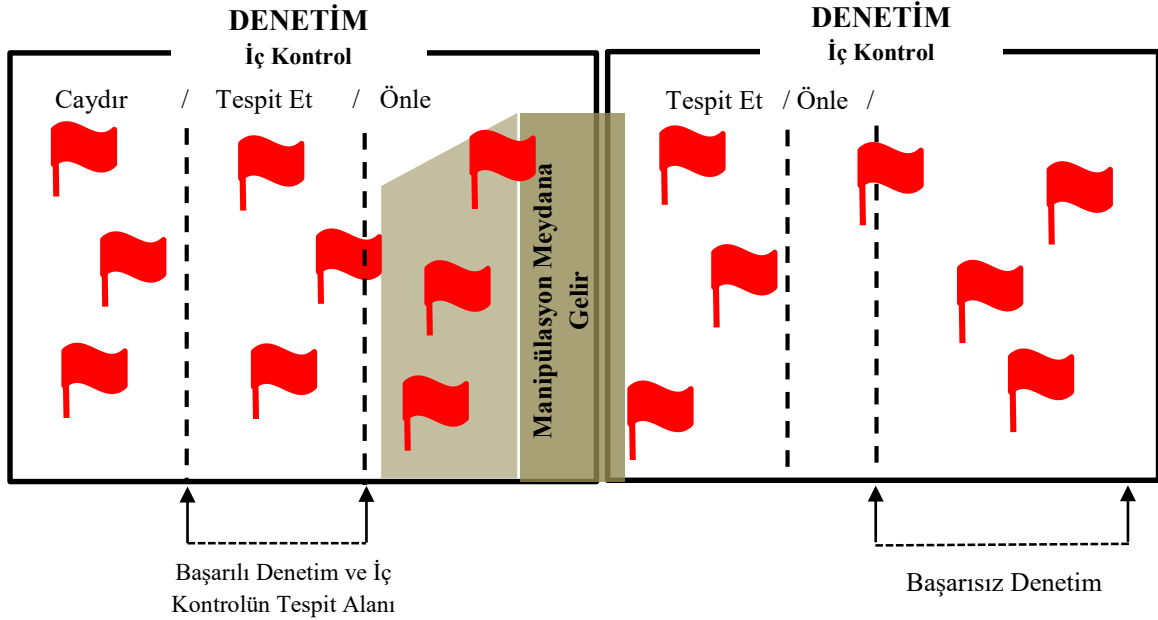
Varlıklar üzerindeki yetersiz iç kontrol, bu varlıkların kötüye kullanılmasına yatkınlığı artırabilir. İç kontrol ve denetim zayıflıklarından kaynaklanan varlıkların kötüye kullanılmasına yönelik uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Görev dağılımının veya iç kontrolün yetersiz olması.
- Seyahat ve diğer geri ödemeler gibi üst yönetim harcamalarının yetersiz denetimi.
- Varlıklardan sorumlu çalışanların yetersiz denetimi.
- Varlıklara erişimi olan çalışanların iş alımda yetersiz taranması.
- Varlıklara ilişkin kayıtların yetersiz tutulması.
- İşlemlerin yetki ve onay sisteminin yetersiz olması.
- Nakit, yatırım, stok veya duran varlıklar için yetersiz koruma önlemi.
- Varlıkların tam ve zamanında mutabakatlarının olmaması.
- İşlemlerin zamanında ve uygun şekilde belgelenmemesi.
- Bilgi teknolojisi çalışanlarının bir suiistimalinin algılamasına yönelik denetim eksikliği.
- Bilgisayar sistemleri olay günlükleri üzerindeki denetimler ve gözden geçirmeler de dâhil olmak üzere otomatik kayıtlar üzerinde yetersiz erişim denetimleri.

Bağımsız Denetim Zayıflıkları: Geçmişte Enron skandalı gibi vakalarda da gördüğümüz gibi denetim raporları yanılmaz değildir ve bazen denetçiler tarafından gerçeği yansıtmayan raporlar oluşturulabilir. Ancak olumlu görüş içeren bir denetim raporu iyiye işarettir. BDS-200'e göre denetçi denetimini yaptığı firmanın finansal tablolarının gerçeğe uygun ve yürürlükteki muhasebe kurallarına göre hazırlandığına yönelik olumlu görüş bildirir. Aksi

takdirde olumsuz görüş bildirir veya görüş bildirmeyi reddeder. Finansal tablo kullanıcılarının ulaşamadığı bilgilere denetçiler ulaşabilir. BDS-240'a göre finansal tablolardaki hilelerin tespitinde denetçilerin sorumlulukları vardır. Yeterli ve uygun denetim kanıtı ile makul güvence vermek denetçinin sorumluluğundadır. Dolayısıyla denetçinin olumsuz görüşü veya görüş bildirmekten sakınması finansal tablo kullanıcıları için önemlidir. Bu sebeple bağımsız denetim zayıflıkları hile için fırsat oluşturabilir. Bağımsız denetim zayıflıkları ile ilgili uyarı işaretleri şunlardır (Amat, 2019):

- Kendilerini denetlemeyi bıraktıkları veya kendilerini borsaya kote etmedikleri için daha az kontrole sahip olan şirketler.
- Bağımsız denetçinin yeterli tecrübe veya bilgisinin olmaması.
- Bağımsız denetimden geçmeyen şirketlerle yapılan önemli işlemler.
- Denetimi zor olan karmaşık işlemler.

Şekil 3. Denetim ve İç Kontrol Süreci

Yönetimsel Sorunlar: Finansal raporlama hileleri üzerine daha önce yapılan araştırmalar genellikle bu tür sahtekârlıkların görülme sıklığının zayıf kurumsal yönetim uygulamaları ile ilgili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, hileli finansal raporlamanın niteliği gereği finansal tablo hilelerinde üst yönetimin suç ortağı olma olasılığı yüksektir (Beasley, 1996; Dechow, Sloan, ve Sweeney, 1996; McMullen, 1996; Abbott, Park, ve Parker, 2000). Yönetimsel sorunlardan kaynaklanan uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Telafi edici kontroller olmaksızın tek bir kişi veya küçük bir grup tarafından yönetimin hâkimiyeti.
- Finansal raporlama süreci ve iç kontrol konusunda üst yönetimden sorumlu olanların etkin olmayan gözetimi.
- İşletmenin kontrolüne sahip olan bireyleri veya yönetimi belirleme güçlüğü.
- Olağandışı tüzel kişilikleri veya yönetimsel yetki hatlarını içeren aşırı karmaşık organizasyon yapısı.

Organizasyonel Sorunlar: Bazı organizasyonel sorunlar finansal raporlama hileleri için fırsat oluşturabilir. Organizasyonel sorunlardan kaynaklanan finansal tablo hilelerinin uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

-
- Olağan iş akışında olmayan veya bağımsız denetimden geçmeyen kuruluşlarla önemli işlemler.
 - İşletmenin tedarikçilere veya müşterilere şart veya koşulları dikte ederek belirli bir endüstri sektörüne hükmetmesine fırsat veren güçlü bir finansal varlık.
 - Varlıklar, borçlar, gelirler veya giderler gibi önemli hesaplara dayalı doğrulanması zor subjektif tahmin veya belirsizlikler.
 - Farklı iş ortamlarının ve kültürlerinin olduğu uluslararası sınırlarda bulunan veya yürütülen önemli operasyonlar.
 - Vergi cenneti bölgelerinde, açık iş gerekçesi olmadan önemli banka hesap hareketleri veya yan kuruluşlar veya şubeler ile işlemler (Örneğin Enron, bir vergi cenneti olan Cayman Adaları'nda binlerce yan kuruluşa sahipti ve bunları borçlarını gizlemek ve kârları şişirmek için kullandı.).

Bazı organizasyonel özellikler veya koşullar, varlıkların kötüye kullanımına karşı fırsatlar oluşturabilir. Varlıkların kötüye kullanımına dair fırsat oluşturabilecek koşullara bağlı uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- İşletmede tutulan yüksek miktardaki nakit.
- Küçük ve değeri yüksek veya yüksek talep gören envanter öğeleri.
- Hamiline yazılı çekler, elmaslar veya bilgisayar çipleri gibi kolayca nakde dönüştürülebilir varlıklar.
- Küçük boyutlu, satılabilir veya gözlemlenebilir mülkiyet tanımlaması olmayan sabit varlıklar.

2.3.3.3. Haklı Gösterme

Bazı durumlarda çalışan veya yöneticiler hile yapmada kendilerini haklı görebilirler ve hile için zihinlerinde temel oluşturabilirler. Bu durumlar finansal raporlama hilelerini, yöneticilerin haklı görmesine sebep olabilir ve hileye zemin hazırlayabilir. Finansal tablo hilelerini haklı göstermeye sebep olabilecek uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Yönetim tarafından işletme değerlerinin ve etik standartların belirlenmesi veya çalışanlara iletilmesinde yetersizlik.
- Menkul kıymetler yasalarının veya diğer yasa ve yönetmeliklerin ihlali, dolandırıcılık veya yasa ve yönetmelik ihlali iddiasıyla işletmeye, üst yönetimine veya yönetim kurulu üyelerine yönelik suçlamaların bilinen geçmişi.
- İşletmenin hisse senedi fiyatını veya kazanç eğilimini korumaya veya artırmaya yönelik yönetimin aşırı ilgisi.
- Yönetim tarafından analistlere, alacaklılara ve diğer üçüncü taraflara gerçekçi olmayan başarı tahminlerini gerçekleştirme taahhüdü.
- Yönetimin, iç kontrolde bilinen önemli eksiklikleri veya zayıflıkları zamanında düzeltmemesi.
- Vergi güdülü nedenlerle bildirilen kazançları en aza indirmek için uygunsuz araçların kullanılmasına yönelik yönetimin ilgisi.
- İşletme sahibi veya yöneticilerin kişisel ve ticari işlemlerini ayırmaması.

Muhasebe Uygulamaları: Şirket yöneticileri, işletmenin içinde bulunduğu sektörün yapısına ve öznel kararlarına dayanarak alternatif TFRS kurallarından muhasebe yöntemlerini seçme yetkisine sahiptir. Dolayısıyla şirket yönetimi inisiyatifine bırakılmış bu yöntemler ile şirketin performans sonuçları ve finansal durumları gerçeğe uygun olmayacak şekilde sunulabilir (Marilena ve Corina, 2012). Muhasebe uygulamaları ile ilgili uyarı işareti ise şudur:

- Yönetimin, maddi kaygılar ile yaratıcı veya uygunsuz muhasebe uygulamalarını haklı çıkarma girişimleri (AICPA, 2002; IFAC, 2009).

Bazı durumlar varlıkların kötüye kullanımını çalışanların haklı görmesine sebep olabilir ve hileye zemin hazırlar. Bu uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Çalışanın varlıkların kötüye kullanılması ile ilgili riskleri izleme veya azaltma ihtiyacını göz ardı etmesi.
- Çalışanların şirketlerine karşı öfke ve memnuniyetsizliklerini gösteren davranışları.
- İşletmede küçük hırsızlıklara karşı tolerans.

2.3.4. Hile Yapıldıktan Sonraki Uyarı İşaretleri

Geçmişte finansal tablo hilelerinin ve varlıkların kötüye kullanımının gerçekleştiğine dair göstergelerde vardır. Bir hile gerçekleştikten sonra hileyi gizlemeye yönelik davranışlar gerçekleşebileceği gibi taraflar arasında çatışmalarda meydana gelebilir. Ayrıca örgütte veya kişilerde hilenin dumanları olarak tabir edebileceğimiz bir takım değişimler ortaya çıkabilir.

Bu sebeple hile yapıldıktan sonraki uyarı işaretlerini üç temel başlık altında gruplandırabiliriz. Bunlar;

- Gizleme
- Çatışma
- Değişim

Literatürde uyarı işaretlerinde buna benzer bir gruplandırma görülmemiştir. Ancak SAS No: 99 ve ISA Madde 240'da yer alan uyarı işaretleri incelendiğinde bu tür bir gruplandırmanın uyarı işaretlerini anlama ve kullanma bakımından daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Zira uyarı işaretlerinin tamamını baskı, fırsat ve haklı gösterme başlığı altında değerlendirmek bazı uyarı işaretleri için uygun olmamaktadır. Çünkü Cressey (1950), tarafından geliştirilen hile üçgen teorisinde yer alan baskı, fırsat ve haklı gösterme faktörleri, insanların neden hile yaptıklarıyla ilgili bir açıklama sağlamaktadır. Oysa aşağıda da göreceğimiz bazı uyarı işaretleri hile meydana geldikten sonra ortaya çıkmaktadır.

2.3.4.1. Gizleme

Bir hile gerçekleştikten sonra ortaya çıkmasını engellemek için gizlemeye yönelik davranışlar ve uygulamalar ortaya çıkabilir. Finansal raporlama hilelerinin gizlenmeye çalışıldığına dair uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009; Amat, 2019):

- Özellikle dönem sonlarına yakın önemli, olağandışı veya oldukça karmaşık işlemler.
- Açık gerekçe olmadığı halde ticari araçların kullanılması.
- Üst düzey yöneticilerin ve avukatların yüksek geliri.
- Finans ile ilgili olmayan yöneticilerin muhasebe ilkelerinin seçimine veya tahminlerin belirlenmesine aşırı katılımı veya meşguliyeti.
- Yönetimin, denetimin tamamlanması veya denetçi raporunun düzenlenmesi ile ilgili makul olmayan zaman kısıtlamaları gibi makul olmayan talepleri.
- Denetçinin, insanlara veya bilgilere erişimini uygunsuz bir şekilde sınırlayan veya yönetişimden sorumlu kişilerle etkin iletişim kurma imkânını sınırlayan resmi veya gayri resmi kısıtlamalar.
- Denetçiyle ilişkilerde yönetimin hâkimiyet davranışı (Özellikle denetçinin çalışmasının kapsamını veya denetim sözleşmesine atanan veya ona danışılan personelin seçimini veya devamlılığını etkileme girişimlerini içerir.).
- Hukuk danışmanlarında sık değişiklikler.
- Denetçilerin görüşlerini etkileme girişimleri.
- Bağımsız denetim şirketinin sık sık değiştirilmesi.

Varlıkların Kötüye Kullanımı gerçekleştikten sonra gizlemeye çalışıldığına dair uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Kilit kontrol fonksiyonlarını yerine getiren çalışanlarda yıllık izne ayrılmama isteği.
- Mevcut kontrollerden kaçmak veya bilinen iç kontrol eksikliklerini gidermemek.

2.3.4.2. Çatışma

Finansal tablolarda hile yapıldığında bazı çatışma davranışları ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda finansal tablo hilelerinin yapılmış olabileceğini gösteren uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Üst yönetimde düşük moral.
- Hissedarlar veya yönetim kurulu üyeleri arasındaki uyumsuzluklar.
- Muhasebe, denetim veya raporlama konularında mevcut veya önceki denetçiyle sık sık yaşanan anlaşmazlıklar.

Varlıkların kötüye kullanıldığını gösteren uyarı işaretleri;

- Sinirlilik hali, şüphecilik veya savunmasızlık

olarak karşımıza çıkabilmektedir (ACFE, 2018: 45).

2.3.4.3. Değişim

Hile meydana geldikten sonra analitik veya davranışsal değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimleri hilenin dumanları olarak nitelendirebiliriz. Değişim kapsamında finansal raporlamada hile yapılmış olabileceğine dair uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009; Amat, 2019):

- Şirketin çalışma biçiminde, organize etkinliklerde fazla lüks harcamalar, vb.
- Vergi cezaları.
- Vergi otoritesi tarafından kayıtların incelemeye alınması.
- Derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirmelerin bozulması.
- Şirket hisselerini mantıklı bir sebep olmadan satan yöneticiler ve yönetim kurulu üyeleri.

Analitik Anormallikler: Finansal tablo hilelerini tespit etmede finansal oranlar uyarı işareti olarak kullanılabilir (Agyei-Mensah, 2015). BDS 520 Analitik Prosedürler Standardına göre finansal ve finansal olmayan veriler analiz edilerek analitik inceleme prosedürleri gerçekleştirilmektedir. Bu sayede finansal tablolarda farklı kalemler ilişkilendirilerek birden çok oran hesaplanabilir. Finansal oranlar, bir şirketin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemede iyi araçtır ve sorunlu olan finansal oranlar detaylı araştırma gerektiren bir uyarı işareti olarak görülür (md.4). AICPA (2002) ve IFAC'a (2009) göre analitik yöntemler ile tespit edilebilecek uyarı işaretleri şunlardır:

- Özellikle aynı endüstrideki diğer şirketlere kıyasla hızlı büyüme veya olağandışı karlılık.
- Ana faaliyetlerde tekrarlanan negatif nakit akışları ve ana faaliyetlerden nakit akışı üretmemeye.

Varlıkların kötüye kullanıldığında değişim kapsamında ortaya çıkan uyarı işaretleri şunlardır (AICPA, 2002; IFAC, 2009):

- Varlıkların kötüye kullanıldığını gösterebilecek davranış veya yaşam tarzındaki değişiklikler.
- Yönetici ve personellerde yaşam tarzı değişikliği (Lüks harcamalar vb).

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan örnek olay incelemesi yapılmıştır. Örnek olay, bankalarda görev yapan iç kontrolörlerden edinilen bilgilere göre Türkiye’de faaliyet gösteren bankalarda meydana gelmiş varlıkların kötüye kullanımı olaylarından türetilmiş olup olayların bilinmeyen yönleri akışa göre tamamlanmıştır. Gizlilik açısından olaylarda adı geçen banka, şube ve personeller gerçek isimleri ile adlandırılmamış ve ilgili banka ‘‘X Bankası’’, şubeler ise ‘‘A, B, C, D’’ şubeleri olarak kodlanmıştır.

4. ÖRNEK VAKA İNCELEMESİ

Bu çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren bir bankada yaşanan varlıkların kötüye kullanımı örneklerine yer verilerek, bu örneklerde yer alan hile göstergeleri belirlenmiştir.

Örnek Vaka ³

Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bir Banka (X Bankası)⁴ Örneği

X Bankası Genel Görünümü

X Bankası Türkiye’de uzun süredir faaliyet gösteren kurumsal bir bankadır. İç kontrol ve iç denetim mekanizmaları olup şube ve genel müdürlük birimlerinin denetimi bağımsız bir şekilde yürütülmektedir. Personel alımları ise İnsan Kaynakları birimi tarafından yapılmakta olup liyakatin yanında referansada önem verilmektedir. Yönetici pozisyonunda yer alan çalışanların referansı nadiren olsa personel alımlarında liyakatin önüne geçmektedir. Personeller işe alındıktan sonra yüzeysel bir eğitime girip iş başı yapmaktadır. İlgili bankada çalışanlar hedef sistemi ile çalışmakta olup yıllık ve aylık hedefleri (Örneğin 50 adet kredi kartı satmak, 5 milyon TL kredi kullandırmak, 10 milyon TL mevduat sağlamak, 100 adet otomatik fatura ödeme talimatı almak vb.) gerçekleştirmeleri durumunda yüksek prim ve ödüller almaktadır. Hedeflerin gerçekleşmemesi durumunda işten çıkarmalar olabileceği gibi düşük maaş zammı ilede sonuçlanabilmektedir. Hedefler geçmiş yıl gerçekleşen rakamlar ve içinde bulunulan yılın beklentilerine göre verilmekte olup her yıl artmaktadır. Terfiler ise liyakatten çok hedefleri gerçekleştirme başarısına göre verilmektedir. Normal şartlarda terfiler her 2 yılda bir verilmektedir. Ancak ekonominin genel görünümü durağan olduğu için yeni şube açılmamaktadır ve terfi imkanları bu sebeple kısıtlıdır.

Hile Yapılmadan Önceki Uyarı İşaretleri

- Personel alımlarında referansın liyakatin önüne geçmesi
- İşe yönelik eğitim eksikliği
- Hedef sistemi ile çalışan şirket ve prim/ödül sistemi
- Küçülme veya durağanlık yaşanan sektörlerde faaliyet
- Rekabetin yoğun olduğu sektörde faaliyet

İlgili bankanın bazı şubelerinde genel durum aşağıdaki gibidir:

A Şubesi Genel Görünümü

A şubesinde çalışan gişeci Metin Bey işe başlayalı iki yıl olmuştur. Yöneticileri ve şube çalışanları ile arası iyi olup yöneticileri Metin’e güven duymaktadır. Metin Bey bireysel satış birimine geçmeyi çok istemektedir ve şube müdürüne bu durumu her fırsatta dile getirmektedir. Şube müdürü ise Metin’e satış konusunda kendini göstermesi için kredi kartı satmasını istemiştir. Metin bu görüşme üzerine beklentinin üzerinde kredi kartı satmaya başlamıştır. Gişede işler yoğun olduğu için imza alacağı kredi kartı başvuru formlarını hazırlayıp mesaiden sonra yanında

³ Bankalarda görev yapan iç kontrolörlerden edinilen bilgilere göre Türkiye’de faaliyet gösteren bankalarda meydana gelmiş gerçek olaylardan türetilmiş olup olayların bilinmeyen yönleri akışa göre tamamlanmıştır. Gizlilik açısından olaylarda adı geçen banka, şube ve personeller gerçek isimleri ile adlandırılmamıştır.

⁴ İlgili banka bu çalışmada ‘‘X Bankası’’ olarak adlandırılacaktır.

götürerek akşamları müşterilere kart satmaktadır. Şube güvenliğide gişeci Metin'e kart satma konusunda yardımcı olmakta ve şubede büyük bir dayanışma ile çalışmaktadırlar.

Hile Yapılmadan Önceki Uyarı İşaretleri

- Zamanında terfi alamayan personel
- Çalışanlar arasında kontrolleri aksatmaya sebep olabilecek aşırı güven
- Aşırı hırs ve istek
- Terfi veya işe devam edebilmek için başarı zorunluluğu
- Mesai saatleri dışında gözlemsiz yapılan işlemler
- Görev tanımının dışında işler ile ilgilenen personel

B Şubesi Genel Görünümü

B şubesinde çalışan operasyon yetkilisi Nergis Hanım takas çekleri⁵ ile ilgilenmektedir. İlgili çekler sistem üzerinden tahsil edildiğinde üzerlerine tahsil edildi kaşesi basılarak arşive kaldırılmaktadır. Nergis hanım görev tanımında yer alan diğer işlerden dolayı çok yoğun çalışmaktadır. Bu sebeple her gün yüzlerce çeke tahsil edildi kaşesi basmayı zaman alıcı görmektedir. Ayrıca tahsil olmuş ve vadesi geçmiş çeklerin bir hükmü kalmadığı için tahsil edildi kaşesi basmamakta bir sakınca görmemektedir. Şubeye denetime gelen müfettişlerde önemsiz gördüğünden bu çekleri kontrol etmemektedir. İlgili şubede arşiv dolduğu için arşivde yer alan evraklar genel müdürlükte yer alan merkez arşive gönderilmiştir. Merkez arşivde arşiv çalışanları bu evrakları kanunlarda belirtilen süreler dahilinde muhafaza ettikten sonra imha ediyor.

Hile Yapılmadan Önceki Uyarı İşaretleri

- Mesai saatlerinde yetişmeyecek kadar fazla iş
- Personelin yaptığı iş ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması
- Yetersiz iç kontrol ve denetim
- Yöneticinin kontrol eksikliği

C Şubesi Genel Görünümü

C şubesinde bir aile ortamı vardır. Şubede çalışan herkes birbirine güvenmekte ve birbirlerinin sorunları ile ilgilenmektedir. Son zamanlarda şube güvenlik görevlisinin gergin ve düşünceli olduğu gözlemlenmiştir. Ancak güvenlik görevlisi Nuri Bey bir sorununun olmadığını söylemiştir. Şube kasasının iki adet anahtarı olup kasa iki anahtarda olmadan açılmamaktadır. Güvenlik gerekçesi ile kurallar gereği her iki anahtar farklı iki personel tarafından muhafaza edilmelidir. Kasa anahtarını muhafaza etmekle sorumlu gişeci Nazmi Bey ile müdür yardımcısı Mehmet Bey anahtarlar büyük olduğu için ve sabah işe gelirken evde unutma ihtimaline karşın, anahtarları akşam eve götürmeyip şubede zor bulunacak bir yere saklamayı tercih etmektedirler. Şubede gelişmiş alarm sistemi olduğu için hırsız girse bile anahtarları bulup kasayı açana kadar polisin şubeye geleceğini düşünmektedirler.

Hile Yapılmadan Önceki Uyarı İşaretleri

- Çalışanlar arasında kontrolleri aksatmaya sebep olabilecek aşırı güven
- Personelde gergin, düşünceli ve stresli tavırlar
- Ciddi sorumluluğa sahip personelde rahat tavırlar ve işi küçümseme

⁵ Müşteriler takip ve tahsil kolaylığı açısından ellerinde vadesi henüz gelmemiş herhangi bir bankaya ait olan alacaklısı oldukları çeklerini tahsil için çalıştıkları bankaya vermektedirler. Bu işleme takas adı verilmektedir.

D Şubesi Genel Görünümü

D şubesinde operasyon yetkilisi Veli Bey ile yöneticisi uzun yıllardır beraber çalışmaktadır. Bu güne kadar birbirlerinin herhangi bir yanlışlarını görmemişlerdir. Dolayısıyla birbirlerine çok güvenmektedirler. Gişe yetkilisi kasada bulunan dövizleri hergün kullanmamaktadır, kasaya tek giren operasyon yöneticisi, operasyon yetkilisi ve gişecedir. Bu sebeple kasadaki dövizleri hergün saymakla uğraşmamayı tercih etmişlerdir. Dövizleri kasadan çıkarıp saymak yerine operasyon yetkilisi hergün kasaya inip deste olarak tam olup olmadığını kontrol etmektedir.

Hile Yapılmadan Önceki Uyarı İşaretleri

- Rotasyona tabi olmadan uzun süre aynı ortamda çalışmak
- Çalışanlar arasında kontrolleri aksatmaya sebep olabilecek aşırı güven
- Görev tanımının dışında işler ile ilgilenen personel
- Ciddi sorumluluğa sahip personelde rahat tavırlar ve işi küçümseme

Hilelerin Meydana Gelmesi

Vaka 1 (A Şubesi)

Gişeci Metin Bey'in kart satışları geçmiş dönemlere göre çok fazla artış göstermiştir. Bu başarı yöneticilerinin gözünden kaçmamış ve güvenlik görevlisi ile kordineli çalışması takdir edilmiştir. Bankanın iç denetçileri, yaptıkları rutin kontrollerde son zamanlarda yeni satılan kredi kartlarından 1 TL tutarında harcama yapıldıktan sonra müşteri isteği üzerine iptal edildiğini tespit etmişlerdir. Bir sorun olabileceğini düşünerek ilgili kredi kartı işlemlerini incelemişlerdir. İlgili kredi kartlarının tamamının A şubesinde çalışan gişeci Metin Bey tarafından satıldığını, şifre oluşturma işlemlerinin şube telefonundan müşteri hizmetleri aranarak yapıldığını ve 1 TL'lik harcamaların tamamının şubeye yakın bir marketten yapıldığını tespit etmişlerdir. Kredi kartlarının tamamının ise aynı telefonda müşteri hizmetleri aranarak iptal edildiği tespit edilmiştir. Bunun üzerine şubeye giderek soruşturma yapan müfettişler gişe yetkilisi Metin Bey'in müşterilerin haberi olmaksızın adlarına kredi kartı çıkartıp şifrelerini alıp kartı aktif hale getirmek için 1 TL harcama yaptığını ve 1 TL borç tutarını ödedikten sonra kartın sahibi gibi müşteri hizmetlerini arayarak kartları iptal ettirdiğini tespit etmişlerdir. Bunun üzerine gişeci Metin Bey ve kart şifrelerini almak için yardım eden güvenlik görevlisinin iş akti fesih edilmiştir.

Hile Yapıldıktan Sonraki Uyarı İşaretleri

- Analitik anormallikler (satış adetleri, işlem tutarları vb.)
- Personel başarısındaki hızlı değişim

Vaka 2 (B Şubesi)

X Bankası'na diğer bankalardan ihbar gelmeye başlamıştır. Şöyleki müşteriler tarafından diğer bankalara tanzim edilen çekler tahsil edilmiş görünüyor. Şubelere tanzim edilen bu çeklere sahte olduğu şüphesiyle ilgili şubelere el koyuluyor. Bankalar el koydukları bu çekleri incelediklerinde çeklerin sahte olmadığını, ilgili çeklerin X Bankası takas sisteminden tahsil olduğunu tespit ediyorlar. Takas sisteminde kayıtlı çek görüntüleri incelendiğinde şubelere tahsil için ibraz edilen çeklerin görüntüleri birebir uyum sağlıyor. Takas sistemindeki görüntü ile ibraz edilen çeklerdeki tek farkın keşide tarihi kısmı olduğu, keşide tarihinde sonradan değiştirildiği görülüyor. Bu tespiti yapan bankalar peşi sıra X Bankası'na durumu iletmeye başlıyorlar. X Bankası gerekli incelemeleri yaptıktan sonra soruşturma teftişi başlatıyor. Birçok şubeden binlerce çekin geldiği merkez arşivde çalışan personellerden birisi, üzerine tahsil edildi kaşesi basılmayan çekleri ayırıp bu çeklerin vadesini ileri bir tarihe değiştirip keşideci imzasına benzer bir imza ile paraflıyor. Daha sonra bu çekleri açtıkları bir paravan şirket üzerinden ciro ederek kullanıyor ve mal satın alıyor veya nakte çeviriyor. Çek yaprakları gerçek ve çek keşidecilerinin findex raporları⁶ olumlu olduğu için çeki ciro yoluyla alıp karşılığında mal veya para verenler doğal olarak tereddüt etmiyorlar. Vadesi gelen çekleri çek hesabının yer aldığı banka şubesine götüren alacaklılar çekin

⁶ Gerçek veya tüzel kişilerin kredibilitelerini gösteren raporlar.

tahsil edildiği gerçeğiyle yüzleşiyor. Soruşturma teftişi merkez arşivde çekleri çalıp piyasaya süren personeli tespit ediyor. Ayrıca çeklerin üzerine tahsil edildi kaşesi basmayan personellere ise ihtar veriyor.

Hile Yapıldıktan Sonraki Uyarı İşaretleri

- Gelen ihbarlar

Vaka 3 (C Şubesi)

Güvenlik görevlisi Nuri Bey maddi sıkıntılar içerisinde. Akşamları gişeci Nazmi Bey ile müdür yardımcısı Mehmet Bey'in anahtarları sakladığı yeri bilmektedir. Akşam şubeden herkes çıktıktan sonra kamera kayıtlarını durdurup kasaya girmiştir. Kasada yer alan dövizlerin bir kısmını çalan Nuri Bey kameraları tekrar aktif hale getirmiştir. Ertesi gün kasa sayımı yapan gişeci Nazmi Bey bir miktar doların eksik olduğunu tespit etmiştir. Kamera kayıtlarına baktıklarında kayıtların durdurulduğunu tespit eden müdür yardımcısı Mehmet Bey teftiş birimine bilgi vermiştir. Soruşturma başlatan müfettişler kasa anahtarlarının şubede bırakıldığını ve güvenlik görevlisinin hırsızlık yaptığını tespit etmişlerdir.

Hile Yapıldıktan Sonraki Uyarı İşaretleri

- Sayımlarda eksiklik tesbiti
- Sürekli çalışması gereken güvenlik kameralarında yaşanan sebepsiz kesintiler

Vaka 4 (D Şubesi)

Operasyon yetkilisi Veli Bey'in tefeciye borcu vardır ve bunu şubedeki herkesten gizlemiştir. Kendisine duyulan güven sebebi ile kasaya tek başına girebilmektedir. Kasadan hergün sailmayan dövizden borcu kadar alıp tekrar kısa sürede yerine koymayı planlamıştır. Kasadan para çalıp borcunu ödeyen Veli Bey dövizlerin sayılması için erteleyici tavırlar sergilemeye başlamıştır. Birkaç hafta sonra kasayı sayan gişe yetkilisi paranın eksik olduğunu tespit etmiştir. Olay üzerine kamera kayıtları incelenmiş ve paranın operasyon yetkilisi Veli Bey tarafından çalındığı görülmüştür.

Hile Yapıldıktan Sonraki Uyarı İşaretleri

- Sayımlarda eksiklik tesbiti
- Hileyi gizlemeye yönelik tavırlar

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmada X Bankasının A, B, C ve D şubelerinde yaşanan varlıkların kötüye kullanımı vakaları incelenmiştir. Kurumun ve şubelerin hile meydana gelmeden önceki genel görünümü tespit edilmiş ve hilenin meydana gelebileceğini gösteren uyarı işaretleri belirlenmiştir. Ayrıca hileler meydana geldikten sonra hilenin meydana gelmiş olduğunu gösteren uyarı işaretleri belirlenmiş ve Tablo 2'de maddeler halinde verilmiştir.

Tablo 2. Örnek Olayda Tespit Edilen Hile Göstergeleri

Hile Yapılmadan Önceki Uyarı İşaretleri	Hile Yapıldıktan Sonraki Uyarı İşaretleri
<p>X Bankası Genel Görünümü</p> <ul style="list-style-type: none"> • Personel alımlarında referansın liyakatin önüne geçmesi* (F, H) • İşe yönelik eğitim ve bilgi eksikliği* (F) • Hedef sistemi ile çalışan şirket ve prim/ödül sistemi (B) • Küçülme veya durağanlık yaşanan sektörlerde faaliyet (B) • Rekabetin yoğun olduğu sektörde faaliyet (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yok
<p>A Şubesi Genel Görünümü</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zamanında terfi alamayan personel* (B, H) • Çalışanlar arasında kontrolleri aksatmaya sebep olabilecek aşırı güven* (F) • Aşırı hırs ve istek* (B) 	<p><u>Vaka 1 (A Şubesi)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Analitik anormallikler (satış adetleri, işlem tutarları vb.) (D) • Personel başarısındaki hızlı değişim* (D)

<ul style="list-style-type: none"> • Terfi veya işe devam edebilmek için başarı zorunluluğu (B) • Mesai saatleri dışında gözlemsiz yapılan işlemler* (F) • Görev tanımının dışında işler ile ilgilenen personel (F) 	
B Şubesi Genel Görünümü <ul style="list-style-type: none"> • Mesai saatlerinde yetişmeyecek kadar fazla iş* (F) • İşe yönelik eğitim ve bilgi eksikliği* (F) • Yetersiz iç kontrol ve denetim (F) • Yöneticinin kontrol eksikliği (F) 	Vaka 2 (B Şubesi) <ul style="list-style-type: none"> • Gelen ihbarlar* (D)
C Şubesi Genel Görünümü <ul style="list-style-type: none"> • Çalışanlar arasında kontrolleri aksatmaya sebep olabilecek aşırı güven* (F) • Personelde gergin, düşünceli ve stresli tavırlar (B) • Ciddi sorumluluğa sahip personelde rahat tavırlar ve işi küçümseme (F) 	Vaka 3 (C Şubesi) <ul style="list-style-type: none"> • Sayımlarda eksiklik tesbiti (D) • Sürekli çalışması gereken güvenlik kameralarında yaşanan sebepsiz kesintiler* (G)
D Şubesi Genel Görünümü <ul style="list-style-type: none"> • Rotasyona tabi olmadan uzun süre aynı ortamda çalışmak* (F) • Çalışanlar arasında kontrolleri aksatmaya sebep olabilecek aşırı güven* (F) • Görev tanımının dışında işler ile ilgilenen personel (F) • Ciddi sorumluluğa sahip personelde rahat tavırlar ve işi küçümseme (F) 	Vaka 4 (D Şubesi) <ul style="list-style-type: none"> • Sayımlarda eksiklik tesbiti (D) • Hileyi gizlemeye yönelik tavırlar (G)
B: Baskı, F: Fırsat, H: Haklı Gösterme, G: Gizleme, Ç: Çatışma, D: Değişim *Literatürde yer almayan örnek olayda belirlenen uyarı işaretleri.	

Tablo 2’de yer alan hile göstergelerinden SAS No: 99 ve ISA Madde 240’da belirtilmeyen çalışma bulgularımızda yer alan hile göstergeleri Tablo 3’de detaylı incelenmiştir.

Tablo 3. Çalışmada Belirlenen Hile Göstergelerinin Açıklamaları

Uyarı İşareti	Grup	Açıklama
Personel alımlarında referansın liyakatin önüne geçmesi	Ö/F, H	İşe yönelik yeterli liyakate sahip olmayan personelin hatalı işlemler yapma ihtimali yükselmektedir. Bu da hile yapacak kişilere fırsat oluşturmaya sebep olabilir. Ayrıca bu kişilerde referanslarından kaynaklı aşırı güven oluşabilir.
İşe yönelik eğitim ve bilgi eksikliği	Ö/F	Personelin yaptığı iş ile ilgili yetersiz bilgiye sahip olması, önemli hata ve eksiklerin farkında olmasına engel olmaktadır. Bu da hile yapacak kişiler için fırsat oluşturabilir.
Zamanında terfi alamayan personel	Ö/B, H	Zamanında terfi alamayan personel daha hızlı terfi almak için hileye başvurabilmektedir ve bu hileyi terfi almak için haklı görmektedir.
Çalışanlar arasında kontrolleri aksatmaya sebep olabilecek aşırı güven	Ö/F	Çalışanların birbirlerine olan aşırı güvenleri, rutin kontrolleri yapmamaya sebep olabilmektedir. Bu da hile yapacak kişiler için fırsat oluşturmaktadır.
Aşırı hırs ve istek	Ö/B	İşe yönelik aşırı hırs ve terfi isteği çalışan üzerinde hile yapmaya yönelik baskı oluşturabilir.
Mesai saatleri dışında gözlemsiz yapılan işlemler	Ö/F	Kontrol ve gözlem gerektiren işleri mesai saatleri dışında yapmak hile için fırsat oluşturabilmektedir.
Mesai saatlerinde yetişmeyecek kadar fazla iş	Ö/F	Fazla iş yükü, personelin bazı kontrolleri aksatmasına sebep olabilir. Bu da hile yapmayı düşünenler için fırsat oluşturabilmektedir.
Rotasyona tabi olmadan uzun süre aynı ortamda çalışmak	Ö/F	Uzun süre aynı ortamda çalışmak, müşteri ve çalışanlar ile samimi ilişkiler geliştirmeye katkı sağlayabilir. Bu da hile yapacak kişiler için fırsat oluşturmaktadır.
Personel başarısındaki hızlı değişim	S/D	Personel başarısındaki açıklaması yapılamayan hızlı değişimler, hile yapıldığının bir göstergesi olabilir.
Gelen ihbarlar	S/D	Hileye maruz kalanlardan veya üçüncü kişilerden gelen ihbarlar hile yapıldığının göstergesi olabilir.
Sürekli çalışması gereken güvenlik kameralarında yaşanan sebepsiz kesintiler	S/G	Varlıkların kötüye kullanımının kameralar tarafından kayıt edilmemesi için kameralar kasıtlı olarak kayıt dışı bırakılabilir.
Ö: Hileden önceki uyarı işaretleri, S: Hileden sonraki uyarı işaretleri, B: Baskı, F: Fırsat, H: Haklı Gösterme, G: Gizleme, D: Değişim		

6. SONUÇ

Varlıkların kötüye kullanımı ve finansal tablolarda hile yapıldığına dair hile göstergeleri SAS No: 99 (AICPA, 2002), ISA Madde 240'da (IFAC, 2009) ve davranışsal uyarı işaretleri ise ACFE tarafından düzenlenen raporda (ACFE, 2018: 45) belirlenmiştir. Çalışmamızda kullanım kolaylığı açısından bu göstergeler Tablo 1'deki gibi tarafımızca yeniden gruplandırılarak davranışsal, sektörel, hile yapılmadan önce ve hile yapıldıktan sonra olarak dört temel gruba ayrılmıştır. Hile yapılmadan önceki uyarı işaretleri Cressey (1950) tarafından geliştirilen Hile Üçgeni Teorisi'nde yer alan baskı, fırsat ve haklı gösterme başlıkları altında gruplandırılmıştır. Bunlar hilenin yapılmasına neden olabilecek göstergelerdir. Bu sebeple hile göstergelerinin tamamını bu grupta göstermek yanlış olacaktır çünkü bazı hile göstergeleri hile yapıldıktan sonra ortaya çıkmaktadır. Hile yapıldıktan sonraki uyarı işaretleri ise hilenin sonuçları olarak adlandırabileceğimiz gizleme, çatışma ve değişim başlıkları altında özgün bir gruplandırmaya tabi tutulmuştur. Hile yapıldıktan sonra hileyi gizlemeye yönelik çabalar ortaya çıkabileceği gibi kişiler ve birimler arasında çatışmalarda ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca kişi, şirket veya raporlarda da olağandışı performans artışı veya karlılık artışı gibi değişimlerde meydana gelebilmektedir.

Örnek olay incelemesi bulgularımıza göre 29 adet hile göstergesi tespit edilmiş olup bunlardan 11 adeti literatürde yer almayıp örnek olayımızda yer almaktadır. Literatüre kazandırdığımız bu 11 adet hile göstergesinin yaşanmış farklı örnek olaylarda da tespit edilerek yaygınlaştırılması gerekmektedir. Varlıkların kötüye kullanımı ve finansal tablo hilelerinin önceden tespiti için geçmişte yaşanan olayları iyi analiz etmek gerektiği gibi gelecekte yaşanacak olayları da öngörebilmek gerekmektedir. Buda iç kontrolör ve denetçilerin hile yapanlardan daha zeki ve öngörülü olmasını gerektirmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Musa ÖZÇELİK (%50), Ganite KURT (%50)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Funding: The authors received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Author Contributions: Musa ÖZÇELİK (50%), Ganite KURT (50%)

KAYNAKÇA

Abbott, L. J., Park, Y., ve Parker, S. (2000). The effects of audit committee activity and independence on corporate fraud. *Managerial Finance*, 26, 55 – 67.

Agyei-Mensah, B. K. (2015). The determinants of financial ratio disclosures and quality: Evidence from an emerging market. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 5(1).

AICPA. (2002). Consideration of fraud in a financial statement audit. statements on auditing standards, Sas No. 99, AU Section 316.

Amat, O. (2019). Detecting accounting fraud before it's too late. *John Wiley & Sons*.

Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) (2014). Report to the nations on occupational fraud and abuse. Austin, TX: The association of certified fraud examiners, Inc.

Association of Certified Fraud Examiners (2018). Report to the nations 2018 global study on occupational fraud and abuse. USA: Association of Certified Fraud Examiners, Inc.

Bağımsız Denetim Standardı 200: Bağımsız denetçinin genel amaçları ve bağımsız denetimin bağımsız denetim standartlarına uygun olarak yürütülmesi. Erişim adresi: [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20200\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20200(1).pdf)

-
- Bağımsız Denetim Standardı 240: finansal tabloların bağımsız denetiminde bağımsız denetçinin hileye ilişkin sorumlulukları. Erişim adresi: [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20240\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20240(1).pdf)
- Beasley, M. S. (1996). An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud. *Accounting review*, 443-465.
- Belloli, P. ve McNeal, A. (2006). Fraudulent overtime: access to the company's time recording system enables a local site manager to commit fraud. *Internal Auditor*, 63(3), 91-94.
- Carcello, J. V., Hermanson, D. R., ve Raghunandan, K. (2005). Factors associated with US public companies' investment in internal auditing. *Accounting Horizons*, 19(2), 69-84.
- Carey, P., Simnett, R., ve Tanewski, G. (2000). Voluntary demand for internal and external auditing by family businesses. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 19(1), 37-51.
- Chadwick, W. E. (2000). Keeping internal auditing in-house. *Internal Auditor*, 57(3), 88.
- Coram, P., Ferguson, C., ve Moroney, R. (2008). Internal audit, alternative internal audit structures and the level of misappropriation of assets fraud. *Accounting & Finance*, 48(4), 543-559.
- Cressey, D. R. (1950). *Other People: A Study in a Social Psychology of Embezzlement*. Glenco, IL, Freepress.
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., ve Sweeney, A. P. (1996). Causes and consequences of earnings manipulation: An analysis of firms subject to enforcement actions by the SEC. *Contemporary accounting research*, 13(1), 1-36.
- Dzamba, A. (2004). 36 Red flags to look for when reviewing financial reporting controls. *Financial Analysis, Planning & Reporting*, 4(8), 1-12.
- Elliot, R.K. ve Willingham.J.J. (1980). *Management fraud: detection and de-terrence*. New York: Petrocelli Books.
- Gramling, A. A. & Ramamoorti, S. (2003). Research opportunities in internal auditing. Institute of Internal Auditors.
- Green, B. P. ve Calderon, T. G. (1996). Information privity and the internal auditor's assessment of fraud risk factors. *Internal Auditing-Boston-Warren Gorham And Lamont Incorporated*, 11, 4-15.
- Holtfreter, K. (2004). Fraud in US organisations: an examination of control mechanisms. *Journal of Financial Crime*, 12(1), 88-95.
- IFAC. (2009). The Auditor's Responsibilities Relating To Fraud In An Audit Of Financial, International Standard On Auditing, ISA No. 240.
- Koornhof, C., ve Du Plessis, D. (2000). Red flagging as an indicator of financial statement fraud: The perspective of investors and lenders. *Meditari: Research Journal of the School of Accounting Sciences*, 8(1), 69-93.
- KPMG (2016). Global profiles of the fraudster: technology enables and weak controls fuel the fraud. Erişim adresi: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2016/05/global-profiles-of-the-fraudster.html/>
- KPMG (2004). Fraud Survey 2004. *KPMG*, Brisbane, Qld.
- KPMG (2013). Perfiles globales del defraudador. KPM Forensic, Madrid. Çevrimiçi, <https://www.portal.protecturi.org/wp-content/uploads/2013/12/Perfiles-globales-defraudador.pdf>
- Krambia-Kapardis, M., Christodoulou, C., ve Agathocleous, M. (2010). Neural networks: the panacea in fraud detection?. *Managerial Auditing Journal*, 25(7), 659-678.
- Luehlfiing, M. S., Daily, C. M., Phillips Jr, T. J., ve Smith, L. M. (2003). Cyber crimes, intrusion detection, and computer forensics. *Internal Auditing*, 18(5), 9-9.
-

- Marden, R., ve Edwards, R. (2005). Employee fraud in the casino and gaming industry. *Internal Auditing*, 20(3), 21-30.
- Marilena, Z. ve Corina, I. (2012). Embellishment of financial statements through creative accounting policies and options. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 62, 347- 351.
- McMullen, D. A. (1996). Audit committee performance: An investigation of the consequences associated with audit committees. *Auditing*, 15(1), 87-103.
- Nestor, S. (2004). The impact of changing corporate governance norms on economic crime. *Journal of Financial Crime*, 11(4), 347-352.
- Olcina, E. (2016). Motivaciones y perfil del defraudador en la empresa. *Revista de Contabilidad y Dirección* 23: 11-26.
- Pincus, K. V. (1989). The Efficacy of a Red Flags Questionnaire for Assessing the Possibility of Fraud, Accounting, *Organizations and Society*, 14(1-2), 153-164.
- Price Water House Coopers (PwC), (2009). The Global Economic Crime Survey, Çevrimiçi, <https://www.pwc.com/gx/en/economic-crime-survey/pdf/global-economic-crime-survey-2009.pdf>
- Robertson, J. C. (2000). *Fraud Examination for Managers and Auditors*. Austin, TX: Viesca Books.
- Wallace, W. A. ve Kreutzfeldt, R. W. (1991). Distinctive characteristics of entities with an internal audit department and the association of the quality of such departments with errors. *Contemporary Accounting Research*, 7(2), 485-512.
- Wolfe, D. T. ve Hermanson, D. R. (2004). The fraud diamond: Considering the four elements of fraud. *CPA Journal*, 74(12), 38-42.
- Zain, M. M., Subramaniam, N., ve Stewart, J. (2006). Internal auditors' assessment of their contribution to financial statement audits: The relation with audit committee and internal audit function characteristics. *International Journal of Auditing*, 10(1), 1-18.

SUMMARY
Introduction

In this study, in which situations the fraud can occur or what the indicators are will be addressed with the examples. The warning signs involved in SAS No: 99 and ISA Article 240 have been demonstrated in Table 1 with an authentic grouping.

Literature Review**Warning Signs (Red Flags)**

Warning signs, demonstrated in Table 1, are categorized into four main groups as behavioral, sectorial, before fraud, and after fraud. Behavioral and sectorial warning signs show the general features of individuals who commit fraud.

Table 1. Warning Signs (Red Flag) Groups

Warning Signs			
Behavioral	Personal features		
Sectorial	The special circumstances of the sector involved		
Before Fraud	Cause		
	Pressure	Opportunity	Rationalization
	The circumstances that force the individual or organization to fraud	The circumstances that give an opportunity to the individual or organization for fraud	Unethical behaviors
After Fraud	Effect		
	Concealing	Conflict	Variation
	Information suppression in order not to reveal fraud	The conflicts among different units within the organization or between the organization and other organizations	Abnormal changes at financial and non-financial rates in behaviors.

Source: It was formed by the authors of the present study based on the warning signs in SAS No:99 and ISA Article 240.

Methodology

In this study, a case study, one of the qualitative research methods, was carried out. The case study, based on the information gathered from the internal controller employed in banks, was derived from the presence of misappropriation of assets that occurred in banks operating in Turkey and unknown aspects of the cases were completed according to the flow. In terms of privacy, the proper names of the banks, branches, and employers in the cases were not used, alternatively, the corresponding bank is coded as “Bank X”, and the branches are coded as “A, B, C, D”.

Findings

Misappropriation of assets in the cases in A, B, C, and D branches of Bank X was investigated in this study. The general view of the bank and the branches before the fraud was identified and the warning signs of the likelihood of fraud were determined. Additionally, after the occurrence of fraud, the warning signs showing the occurrence of fraud were detected and were specified in Table 2.

Table 2. Fraud Indicators Detected in the Case Study

Warning Signs Before Fraud	Warning Signs After Fraud
General View of Bank X <ul style="list-style-type: none"> • In personnel recruitment, forestallment of reference to merit* (O, R) • Lack of training on the job* (O) • Company operating with the target system and bonus/reward system (P) • Activity in sectors experiencing stability or downsizing (P) • Activity in highly competitive sectors (P) 	<ul style="list-style-type: none"> • Non-existent
General View of Branch A <ul style="list-style-type: none"> • Staff who could not get promoted on time* (P) • Overconfidence among employees that may disrupt controls* (O) • Excessive ambition and desire* (P) • The necessity of success in order to continue to work and to be promoted (P) • Transactions carried out of working hours without observation* (O) • Personnel dealing with works out of job description (O) 	<u>Case 1 (Branch A)</u> <ul style="list-style-type: none"> • Analytical abnormalities (sales volumes, transaction amounts, etc.) (V) • Rapid change in staff success* (V)
General View of Branch B <ul style="list-style-type: none"> • Too much work to keep up during working hours* (O) • Personnel's not having enough information about the job* (O) • Inadequate internal control and audit (O) • Manager's lack of control (F) 	<u>Case 2 (Branch B)</u> <ul style="list-style-type: none"> • Denunciations* (V)
General View of Branch C <ul style="list-style-type: none"> • Overconfidence among employees that may disrupt controls* (F) • Tense, thoughtful and stressful attitudes in personnel (B) • Relaxed attitudes and underestimation of seriously responsible personnel (F) 	<u>Case 3 (Branch C)</u> <ul style="list-style-type: none"> • Detection of deficiencies in stock-taking (V) • Unreasonable interruptions in security cameras needed to work continuously* (C)
General View of Branch D <ul style="list-style-type: none"> • Working in the same environment for a long time without being subject to rotation* (O) • Overconfidence among employees that may disrupt controls* (O) • Personnel dealing with works out of job description (O) • Easy manners and disdain of work in seriously responsible personnel (O) 	<u>Case 4 (Branch D)</u> <ul style="list-style-type: none"> • Detection of deficiencies in stock-taking (V) • Attitudes towards concealing fraud (C)
P: Pressure, O: Opportunity, R: Rationalization, C: Concealing, Co: Conflict, V: Variation *Warning signs not involved in literature but in the case study.	

Conclusion

Misappropriation of assets and fraud indicators in relation to the occurrence of fraud in financial statements are determined in SAS No: 99 (AICPA, 2002) and ISA Article 240 (IFAC, 2009) and on the other hand, behavioral warning signs are identified in a report prepared by ACFE (ACFE, 2018, s.45). In the present study, these indicators are reclassified for the ease of use and categorized into four main groups as behavioral, sectorial, before fraud and after fraud as seen in Table 1. The warning signs before fraud are categorized under the titles of pressure, opportunity and rationalization included in Fraud Triangle Theory developed by Cressey (1950). These are the indicators that may cause fraud. Therefore, it will be a mistake to show all the fraud indicators in this group inasmuch as some of the fraud indicators appear after fraud. The warning signs after fraud are, on the other hand, categorized with an authentic grouping under the headings of concealing, conflict, and variation, which we can call the consequences of fraud. After fraud, there may be seen some efforts to conceal the fraud, as well as there may be some conflicts between individuals and units. Additionally, there may occur some changes such as an abnormal increase in performance or profitability in individuals, company, or statements.

According to the findings of the case study, 29 fraud indicators have been identified and 11 of them are not included in literature but they are observed in the present case study. These 11 fraud indicators which we have brought into the literature should be identified and generalized in different case studies.